

NOI RECORDURI, O SINGURĂ REGIUNE: CUM SE SCRIE ASTĂZI VALOAREA ARTEI EST-EUROPENE

Rezumat: Piața de artă est-europeană cunoaște o nouă dinamică, marcată de expansiunea regională a casei de licitații Artmark, în Bulgaria și Croația, analizată prin comparație cu piața globală dominată de marile case de licitații precum Christie's și Sotheby's. Pornind de la vânzările record ale colecțiilor Weis și Lauder din 2025, studiul arată că, deși centrele consacrate (SUA, Marea Britanie, China) cumulează 76% din piața mondială, Europa de Est începe să-și stabilească propriile recorduri, independent de validarea occidentală. Expansiunea Artmark în Croația și Bulgaria a generat recorduri de autor pentru Miljenko Stančić și Zlatyu Boyadzhiev, confirmând creșterea unor piețe cu infrastructură instituțională incipientă. Rezultate similare din Polonia, Cehia și Ungaria arată că fenomenul depășește exemplul unei singure case de licitații și reflectă o recalibrare regională mai amplă a valorii artistice.

Cuvinte-cheie: piața de artă est-europeană, piață emergentă, case de licitații, Artmark, expansiune regională, recorduri de vânzare.

Piața globală de artă a reușit vânzări de aproximativ 51,6 miliarde de euro în 2025, o creștere optimistă de 4%¹. Cele mai mari case de licitație din lume, Christie's și Sotheby's, au contribuit prin vânzarea a două colecții importante: cea a soților Robert F. și Patricia G. Ross Weis, la Christie's, și cea a lui Leonard A. Lauder, la Sotheby's, ambele licitate în New York, în noiembrie 2025. Vârful fiecăreia a fost câte o capodoperă: „No. 31 (Yellow Stripe)” (1958) de Mark Rothko (1903–1970), adjudecat pentru 53,7 milioane de euro², și „Bildnis Elisabeth Lederer” (1914–1916) de Gustav Klimt (1862–1918), vândut pentru 204,5 milioane de euro³. Diferența de anvergură dintre cele două licitații a fost, însă, considerabilă: dacă întreaga colecție Weis a totalizat 188,7 milioane de euro, colecția Lauder a atins, într-o singură seară, 456,3 milioane de euro, adică peste dublu, cu un singur tablou, Klimt-ul, depășind de peste trei ori și jumătate valoarea integrală a licitației Weis.

Timp de peste șase decenii, cuplul de colecționari Robert F. Weis (1919–2015) și Patricia G. Ross Weis (1931–2024) au cercetat îndeosebi arta modernă și au achiziționat capodopere, adunând discret, în locuința familiei din Sunbury, Pennsylvania, și în New York, o colecție de aproximativ 80 de lucrări ce traversează marile curente ale secolului XX, de la cubism la expresionismul abstract, semnate de Picasso, Matisse, Braque, Léger, Mondrian, Miró, Max Ernst, Arshile Gorky, Franz Kline și Mark Rothko. Niciuna dintre capodopere nu a fost depozitată, cum adeseori fac colecționarii; cuplul Weis a transformat cele două reședințe din Pennsylvania și New York în adevărate muzee, trăind cu lucrările zilnic alături de ei.

* Ioana CIOCAN: dr., Departamentul de Istorie Antică, Arheologie și Istoria Artei, Facultatea de Istorie, Universitatea din București; e-mail: ioana.ciocan@unibuc.ro.

¹ Clare McAndrew, *The Art Basel and UBS Art Market Report 2026*, Art Basel and UBS, Basel, 2026, <https://theartmarket.artbasel.com/global-sales>, accesat 2 iulie 2026

² Christie's (@ChristiesInc), "Mark Rothko's 'No. 31 (Yellow Stripe)' closes the Collection of Robert F. and Patricia G. Ross Weis and achieves USD \$62,160,000 in tonight's 20th Century Evening Sale after an almost 5-minute bidding war," X, 17 noiembrie 2025, <https://x.com/ChristiesInc/status/1990575237088321920>, accesat 2 august 2026.

³ Sotheby's, "The New York Sales, November 2025 (Breuer) Results," noiembrie 2025, <https://www.sothebys.com/en/articles/the-new-york-sales-november-2025-breuer-results>, accesat 2 iulie 2026.

„No. 31 (Yellow Stripe)” (1958), ulei pe pânză, aparține perioadei mature a lui Rothko și este o compoziție mai degrabă solară, care urmează formula sa caracteristică, câmpuri de culoare geometrice, cu tonuri dominante de roșu și portocaliu, traversate de o bandă îngustă galbenă, ce dă și titlul lucrării. Recordul anului la Christie's, opera fusese achiziționată de cuplul Weis de la galeria PaceWildenstein din New York, în 1995. Era firesc ca o achiziție atât de importantă să se facă la PaceWildenstein, noua galerie de artă formată în 1993, prin unirea Wildenstein & Co. cu The Pace Gallery, pe atunci principalul dealer de artă contemporană din SUA. Noua entitate, deși a avut o viață scurtă, dizolvată în 2010, cu sediul la New York și la Boston, a reprezentat unii dintre cei mai importanți artiști americani în viață, alături de moștenirile unor figuri majore ale artei moderne. Numele cumpărătorului lucrării rămâne necunoscut. Un asemenea rezultat confirmă, o dată în plus, poziția lui Rothko în canonul expresionismului abstract american, un capitol al istoriei artei care, la peste cinci decenii de la moartea pictorului, continuă să genereze unele dintre cele mai disputate licitații ale sezonului.

Spre deosebire de discreția cuplului Weis, Leonard A. Lauder (1933–2025) și-a trăit pasiunea pentru artă public. A donat Metropolitan Museum of Art colecția sa de artă cubistă, capodopere semnate Picasso, Braque, Léger și Gris, evaluate la peste 865 de milioane de euro, și a înființat, cu un fond de 19 milioane de euro, Leonard A. Lauder Research Center for Modern Art⁴, la Metropolitan Museum of Art, primul centru de cercetare dedicat exclusiv artei moderne dintr-un muzeu enciclopedic. A fost membru în consiliul director al Whitney Museum of American Art, donând peste 112,5 milioane de euro, în 2008.

„Bildnis Elisabeth Lederer” (Portretul Elisabetei Lederer) (1914–1916) de Gustav Klimt o înfățișează pe Elisabeth, fiica soților August și Serena Lederer, cei mai importanți *mecena* ai lui Klimt, îmbrăcată într-o mantie orientală, în fața unui fundal albastru cu motive asiatice. Tabloul a fost achiziționat de Leonard A. Lauder în decembrie 1985, de la galeria Serge Sabarsky din New York, posibil chiar una dintre ultimele tranzacții înainte ca galeria să se închidă. Deși a rămas în proprietatea sa privată peste trei decenii, Lauder a dat dovadă de generozitate, împrumutând-o pentru expoziții la Museum of Modern Art (1986), Belvedere din Viena (2000–01), de patru ori la Neue Galerie din New York (2001–02, 2003–04, 2011 și 2016–17) și, timp de opt ani, la National Gallery of Canada din Ottawa (2017–2025). Ca și la „No. 31 (Yellow Stripe)”, numele cumpărătorului rămâne necunoscut. Dincolo de suma record, gestul lui Lauder de a expune constant lucrarea în public, ilustrează o etică a mecenatului tot mai rară pe o piață marcată, în general, de anonim și tranzacții discrete.

Aceste colecții uriașe care ies periodic la licitație rămân, însă, un etalon al vârfului absolut al pieței din New York, acolo unde se scriu recordurile. Departe de sălile de licitație de la New York, o altă poveste a valorii se scrie, mai discret dar la fel de real, în Europa de Est, o regiune care începe să-și stabilească propriile recorduri, independent de validarea marilor centre occidentale, iar tocmai acest proces de emancipare merită analizat dincolo de cifrele spectaculoase din Manhattan.

Ca să înțelegem miza acestei schimbări, trebuie amintit că piața de artă rămâne singulară printre piețele culturale: posesia unei opere originale nu e valoroasă doar pentru plăcerea privirii, ci și pentru statutul pe care i-l conferă proprietarului, și pentru valoarea pe care o capătă pe piață⁵. Această dublă natură, deopotrivă simbolică și financiară, explică de altfel de ce centrele consacrate rămân atât de greu de contestat: Statele Unite ale Americii rămân, de departe, cea mai mare piață de artă din lume, cu 44% din vânzările globale,

⁴ The Metropolitan Museum of Art, "Metropolitan Museum Announces Gift of Major Cubist Collection Comprising 78 Works by Picasso, Braque, Gris, and Léger from Leonard A. Lauder and Creation of New Research Center for Modern Art," comunicat de presă, 9 aprilie 2013, <https://www.metmuseum.org/press-releases/lauder-announcement-2013-news>, accesat 1 iunie 2026.

⁵ Kevin F. McCarthy, Elizabeth H. Ondaatje, Arthur Brooks, and András Szántó, *A Portrait of the Visual Arts: Meeting the Challenges of a New Era*, RAND Corporation, Santa Monica, CA, 2005, p. 61.

urmată de Marea Britanie (18%) și China (14%), cele trei țări cumulând 76% din piața mondială. Este exact acest monopol simbolic pe care Europa de Est începe, timid dar constant, să-l erodeze, iar exemplul Artmark ilustrează cel mai limpede această schimbare de paradigmă.

Artmark, cea mai mare casă de licitații de artă din România, fondată în 2008, al cărei președinte este Horia-Roman Patapievi, și-a deschis filialele din Croația, la Zagreb, și din Bulgaria, la Sofia, în noiembrie 2022. Primele licitații de artă, evenimente dedicate artei naționale croate și, respectiv, bulgare, istorice și contemporane, s-au desfășurat în anul următor, în toamnă (octombrie) în Croația și în iarnă (decembrie) în Bulgaria. Conform rapoartelor de activitate ale companiei, Artmark este liderul pieței românești de artă și se poziționează pe locul 2 în topul caselor de licitație est-europene, în termeni de volum de bunuri culturale puse în circulație. În Croația s-au organizat până acum 18 licitații, cu vânzări totale de 4.378.450 de euro, iar în Bulgaria, 15 licitații, cu vânzări totale de 3.832.620 de euro. Este remarcabil cât de repede s-a dezvoltat

Artmark pe aceste două piețe noi: în mai puțin de trei ani de la deschiderea filialelor, compania a reușit să organizeze 33 de licitații și să genereze vânzări de peste 8,2 milioane de euro, un ritm care depășește cu mult ceea ce s-ar fi putut anticipa pentru o expansiune regională aflată în faza incipientă. Acest ritm dovedește nu doar apetitul real al colecționarilor din Croația și Bulgaria pentru artă, ci și faptul că Artmark a identificat corect un segment de piață rămas neocupat, într-o regiune unde infrastructura instituțională a licitațiilor de artă era, până acum, aproape inexistentă.

Vedem o maturizare reală a acestei regiuni: apar tot mai mulți colecționari activi, crește încrederea în instituțiile pieței, iar artiștii moderni și contemporani din România, Bulgaria și Croația sunt evaluați într-un context regional, nu doar național. Rezultatele recente Artmark confirmă această tendință. În România, tranzacțiile primilor 10 artiști contemporani ocupă 65% din volumul vânzărilor de artă contemporană.

În Croația au fost stabilite noi recorduri de autor, semn că piața regională începe să genereze propriile repere, fără să mai aștepte confirmarea Occidentului. La Licitația de Artă Postbelică, Contemporană și Naivă #17/2026, organizată la Zagreb pe 5 mai 2026, pictura „Muzicanții” (Musicians), de

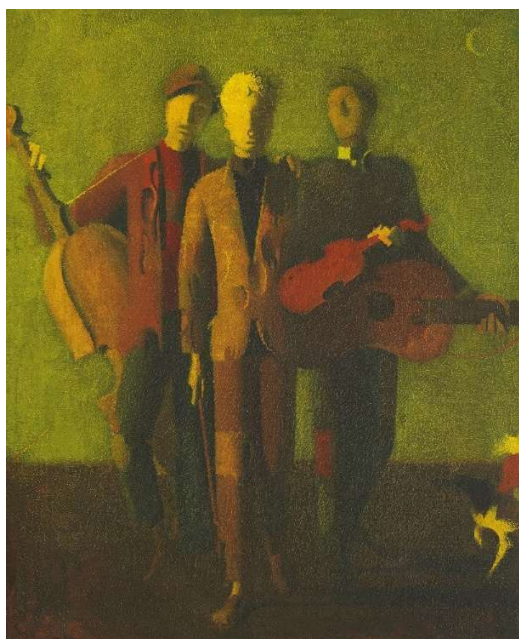

Fig. 1. Miljenko Stančić, *Muzicanții* (Musicians). Adjudecată cu 32.500 €, Artmark, mai 2026. Sursă: Artmark.

Miljenko Stančić (1926–1977), fig. 1, pionierul și cel mai important pictor al suprarealismului postbelic și al artei fantastice din Croația, a fost adjudecată pentru 32.500 de euro.

Saltul este cu atât mai remarcabil cu cât recordul anterior al artistului, „Peroni” (1966), fusese stabilit cu doar câteva luni înainte, în octombrie 2025, la 18.000 de euro, adjudecat peste estimarea inițială de 10.000–15.000 de euro. „Muzicanții” depășește astfel recordul precedent cu aproape 80%. Recunoașterea, la această scară, a unui pictor practic necunoscut publicului occidental arată că suprarealismul est-european începe, la rândul său, să fie citit ca un capitol legitim al istoriei artei europene, nu doar ca o anexă regională a curentelor consacrate în Vest.

Este o mișcare strategică excelentă a Artmark faptul că a intrat pe o piață cu potențial real, dar practic neexploatat instituțional, având în vedere că piața de artă din Croația abia putea fi numită „piață” în sensul propriu, majoritatea tranzacțiilor desfășurându-se în zona gri, iar sistemul caselor de licitații era aproape

inexistent⁶. Politica culturală nu avea repere clare în domeniu, finanțarea publică era insuficientă, iar inițiativele private lipseau aproape complet. Într-un asemenea context, expansiunea rapidă a Artmark, de la deschiderea filialei din Zagreb, în 2022, până la un salt de record de autor de 80% în doar câțiva ani, arată nu doar apetitul latent al colecționarilor croați, ci și cât de puțin ocupat era, până de curând, acest segment de piață.

În Bulgaria, la Licitația de Primăvară #13/2026, pictura monumentală „Două nunți” (Two Weddings) (1970) de Zlatyu Boyadzhiev, (1903–1976), fig. 2, unul dintre cei mai importanți pictori bulgari ai secolului XX, a fost adjudecată pentru 280.000 de euro⁷, devenind cea mai valoroasă pictură vândută vreodată pe piața de artă bulgară.

Este extraordinar cât de repede a fost stabilit acest record, la doar trei ani de la deschiderea filialei Artmark din Sofia, într-o piață care abia își contura infrastructura instituțională. Boyadzhiev ocupă, în cultura vizuală bulgară, un loc comparabil cu cel al marilor expresioniști est-europeni ai secolului trecut, iar validarea sa pe piața de licitații confirmă o tendință mai amplă de recanonizare a artiștilor naționali din fostul bloc comunist.

Că această traiectorie nu este un accident circumscris Croației și Bulgariei, ci o strategie regională coerentă, pe care Artmark pare hotărâtă s-o ducă mai departe, o arată și pasul următor anunțat de companie pentru 2026: deschiderea unei filiale la Belgrad și programarea primei licitații Artmark din Serbia pentru luna decembrie a acestui an, semn că harta recordurilor est-europene este încă departe de a fi completă.

Semnale similare vin, de altfel, din toată regiunea, nu doar din piețele nou deschise de Artmark. În Polonia, cea mai mare casă de licitații, DESA Unicum, a încheiat 2025 cu un rulaj total de aproximativ 218 milioane de zloți (circa 51 de milioane de euro), în creștere cu 3% față de anul precedent, susținut de un salt de 46% al segmentului de artă veche, iar în iunie 2025 opera „Realitate” (Rzeczywistość), (1908) al lui Jacek Malczewski (1854–1929), a fost adjudecată pentru 22,2 milioane de zloți (circa 5,1 milioane de euro), un nou

Fig. 2. Zlatyu Boyadzhiev, *Două nunți* (Two Weddings), 1970. Adjudecată cu 280.000 €, Artmark, martie 2026. Sursă: Artmark.

⁶ Daniela Angelina Jelinčić and Ana Žuvela, "Arts Market in Croatia," in *Western Balkans: Regional Art Market, and Not a Fiction?* Anonymous Publishing House, Belgrade, 2012), pp. 53–69.

⁷ Artmark, "Two Weddings" (lot), Spring Auction #13/2026, Artmark Bulgaria, 26 martie 2026, <https://www.artmark.bg/en/auction/springauction-132026-1/lot/two-weddings-en-119886>, accesat 1 iunie 2026.

record al pieței poloneze⁸. În Cehia, casele de licitații cu vânzări în sală au raportat, în primul semestru al lui 2025, un rulaj cumulat record de 910,8 milioane de coroane (circa 36 de milioane de euro), cu 7% mai mult decât în perioada similară din 2024, iar cea mai importantă dintre ele, Galerie Kodl din Praga, a încheiat anul cu o singură licitație de toamnă totalizând 222 milioane de coroane (circa 8,9 milioane de euro) și cu un nou record de autor pentru Josef Čapek (1887-1945), de 30,6 milioane de coroane (circa 1,2 milioane de euro)⁹. Iar în Ungaria, piața operelor semnate de artiști maghiari, evaluată la 9,8 miliarde de forinți (circa 24,5 milioane de euro) în 2024, a continuat să crească în prima jumătate a lui 2025, propulsată de vânzarea tabloului „Am 3” al lui László Moholy-Nagy (1895-1946) la Sotheby's New York, devenit, în forinți, cel mai scump tablou realizat vreodată de un pictor maghiar¹⁰. Privite împreună, aceste cifre arată că fenomenul depășește cu mult exemplul unei singure case de licitații: este vorba despre o regiune întreagă, de la Varșovia la Praga, Budapesta, Zagreb, Sofia și, în curând, Belgrad, care își recalibrează, aproape simultan, locul pe harta valorii artistice europene.

În următorii zece ani putem anticipa că evoluția pieței de artă mondiale nu se va mai scrie exclusiv în licitațiile de la New York, Londra sau Hong Kong. Marile case de licitații vor rămâne, încă mult timp de acum înainte, locul unde se scriu recordurile care țin prima pagină a știrilor, dar Europa de Est începe, cu pași rapizi, să-și scrie propriile recorduri, într-un ritm care sugerează nu doar apetitul latent al colecționarilor regionali, ci și conturarea, sub ochii noștri, a unei noi geografii a valorii pe piața de artă, realizată de actori regionali. Dacă recordurile de la New York confirmă un canon deja consolidat, cele din Zagreb, Sofia sau Belgrad îl scriu pe cel dintâi: iar pentru istoria artei, momentul în care o piață își stabilește primele repere proprii este, poate, la fel de important ca orice licitație de milioane.

NEW RECORDS, ONE REGION: HOW THE VALUE OF EASTERN EUROPEAN ART IS WRITTEN TODAY

Abstract: *The Eastern European art market is undergoing a new dynamic, marked by the regional expansion of the Artmark auction house in Bulgaria and Croatia, examined here in comparison with the global market dominated by Christie's and Sotheby's. Starting from the record sales of the Weis and Lauder collections in 2025, the study shows that, although established centers (USA, UK, China) account for 76% of the global market, Eastern Europe is beginning to set its own records, independent of Western validation. Artmark's expansion into Croatia and Bulgaria has generated new auction records for Miljenko Stančić and Zlatyu Boyadzhiev, confirming the growth of markets with incipient institutional infrastructure. Similar results from Poland, the Czech Republic, and Hungary show that the phenomenon extends beyond a single auction house and reflects a broader regional recalibration of artistic value.*

Keywords: *Eastern European art market, emerging market, auction houses, Artmark, regional expansion, sales records.*

⁸ „Całkowity obrót aukcyjny DESA Unicum w '25 wyniósł 218 mln zł, o 3 proc. więcej rdr,” Biznes PAP, 2026, <https://biznes.pap.pl/wiadomosci/firmy/calkowity-obrot-aukcyjny-desa-unicum-w-25-wyniosl-218-mln-zl-o-3-proc-wiecej-rdr>, 10 februarie 2026, accesat 9 august 2026.

⁹ „Aukční trh má za sebou rekordní první pololetí,” Artplus.cz, 2025, <https://artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/aukcni-trh-ma-za-sebou-rekordni-prvni-pololeti>, accesat 9 august 2026.

¹⁰ „Aukciós rekordok idén: Maurer és Moholy-Nagy az élen,” Portfolio.hu, 5 decembrie 2025, <https://www.portfolio.hu/befektetes/20251205/aukcios-rekordok-iden-maurer-es-moholy-nagy-az-elen-804372>, accesat 9 august 2026.